

METİN AND, *Türkiye’de İtalyan Sahnesi, İtalyan Sahnesinde Türkiye*, İstanbul 1989, 184 sayfa. Resim ve tablolarla birlikte metin içi numarası verilmemiş. Metis Yayınları ve ayrıca İtalyan Büyükelçiliğinin malî yardımları ile çıkarılmış.

1958 yılında, “Gönlü Yüce Türk, Yüzyıllar Boyunca Bale Eserlerinde Türkler” başlıklı kitabını yazan müellif bu tarihten sonra bu kitabı tekrar değil, fakat her bir defa daha da zenginleştirerek, sanat eserlerindeki Türk imajını ortaya koymakta ve hangi eserlerde yeni şeyler bulacağını aramaktadır. Karşılaştığı her bir kaydı büyük bir merakla not etiketten sonra hemen yeni bir alana yönelen ve en küçük kayıtları ihmal etmeyen araştırmacının yeni bir ürünü, her iki âlemi de yakından ilgilendirir. Türk dünyasının İtalya yarımadasında en güney kesimden başlayarak en kuzey kesimine kadar etkisi bulunmakta, buna karşılık olarak da Venedik ve Cenova Cumhuriyetlerine bağlı tüccarların Anadolu’nun muhtelif yerlerinde yaptıkları ticaret faaliyeti ve ayrıca değişik yerlerindeki kale ve hanlar anılar bırakmışlardır. Bu ilişki sanat olaylarında da kendisini gösterdi. Avrupa insanı okuma merakı ile geldiği sıralarda Türk vesair Şark dünyalarına ait muhtelif sanat olaylarının meydana gelmesine yol açtı. Bunlar arasında en tanınmış ressamlar tarafından yaratılan eserler idi. Müzik çalışmaları ve bilhassa Opera sanatının ilerlemesi İtalyan libretto yazarları ve bestecileri için Türkler yeni bir kaynak oluşturdu. Bilhassa Rönesans döneminden sonra Osmanlı döneminin güçlü olması, bu âlem hakkında çok sayıda eserin yazılması yanında, sanat eserlerinin de çoğalmasına yol açtı. İtalyan sanatçılarının Türkiye’ye gelişi büyük ölçüde Tanzimat hareketinden sonra hızlandı. Artık bir Avrupa ülkesi olma yoluna giren ülkemizde, sanat olayları ayrı bir hız kazandı ve muhtelif sanat grupları İstanbul’a gelmeğe başladılar. Eser, bu ilişkileri derinlemesine inceleyen bir araştırmadır.

Eserin giriş kısmında (s.13-17) konuya genel bir sunuş yapan müellif, XV. yüzyıl sonlarında başlayan birtakım gösterilerin tarihsel kayıtlarına değindikten sonra 1524 yılında Galata’da yapılan gösteriyi konu ediyor. Venedik kaynaklarında geniş bir yer bulan bu gösterilere, yabancı sanatçılar kadar Galata’da ikamet eden sanatkârlar da katılmıştı. XVII. yüzyılda Fransızların devam ettirdiği bu geleneğe İtalyan girişimciler hiç de uzak kalmadılar; zirâ İstanbul’da ve bilhassa Galata ile şimdi Beyoğlu diye adlandırılan yerde sayıları artan İtalyan kolonisi belirli kültür birikimini bu sanat olayları sırasında fazlasıyla gösterdi. Elimizdeki kitapta bu ilişkilerin opera, bale ve tiyatro eserlerinde nasıl yansıdığını bol bir kaynak bilgisi ile bizlere veren M. And, çeşitli resimlerle konuyu hem görüntülü bir belge haline dönüştürmekte hem de sanatçıların ölümsüzlüğüne bir yenisini katmaktadır. Beyoğlu kadar İzmir şehrinde yapılan birtakım sanat olaylarına da değinen müellif, yılların birikimi olan çalışmasının en can alıcı noktalarını burada okuyanlara sunmaktadır. İkinci kısımda İtalya’da Türk konusunu ele alan eserlere yer vermektedir. Bunlar hakkında bazen dağınık araştırmalar ve bazen de katalog düzenlemeleri içinde küçük kayıtlar bulunmakla beraber toplu bir kaydı şimdilik bulunmamaktadır. Bunun bir katalog araştırması mı yoksa esas metinlere inerek içerikleri ile birlikte mi yayınlanması gerektiği uzun zamandan beri tereddüt ile karşılanır. Müellif üzerine düşeni yaparak, yıllardan beri tiyatro ve müze arşivlerinde sürdürdüğü çalışmalarını şimdilik bu kitap içinde toplamış bulunuyor. Bu kadar ile yetinmeyip yenilerini yaratacağından şüphemiz yoktur. Hiç bir dakikasını boş geçirmeyen

Metin And, çok yıllar evvel gazete ve dergilerde küçük makale halinde yazdığı eserlerini sonradan büyük ciltler halinde getirdi, küçük kitaplar da sonradan çeşitli ciltler halinde birer corpus şekline dönüştü. Şimdi bu kitap sayesinde Türkiye ile İtalya arasındaki sanat ve kültür ilişkilerine mühim bir kaynak kazandırmakla birlikte yön de vermiş bulunuyor. Böylece dilimizde sanat terimlerinin de İtalyanca'dan geçmiş bulunduğunu da öğreniyoruz (s.123). Bütün kitabı üç defadan fazla taradıktan sonra, büyük bir dikkatle bir Türk sanatçı, sanat ile ilgili çabası, çevirici, girişimci adı aradım ise de bulamadım. XVI. yüzyılda hızlanan bu sanat alışverişinde devamlı olarak konunun Galata'da ve çok sınırlı bir çabanın da İzmir'de geçmiş bulunması gerçekten beni tereddüte düşürmekle beraber bir öneri ileri süreceğim değilim. Müellifin bu konuya değinmeden eserini İtalya'da Türk sanat ve kabiliyetini yıllardan beri temsil eden Leyla Gencer'e ithaf etmesi gerçekten büyük bir kadirşinaslıktır. Osmanlı sarayının bu konuya sıcak bakışı üzerine yakın bir geçmişte bir eser yazan müellifin, yeni kaynak eserlerini her zaman sabırsızlıkla beklemek hakkımızdır.

PROF.DR. MAHMUT H. ŞAKIROĞLU

